MIS MUUTUS PUUDEGA LASTE LAPSEHOIU-TEENUSES?

KUIDAS LEIDA ÜLES VAJALIK TOETUS VÕI TEENUS?

MIKS ASUTASID NOORED AUTISTID OMA ÜHINGU?

MIS TOIMUB ALAEALISTE ERI-HOOLEKANDE-TEENUSEL?

Viimsi Raamatukogu
A 0 0 3 8 8 0

VEEBRUAR 2017

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST

KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!

NR 55

HEIKO KRUUSI

ME TEGIMEGI UUE SOTSIAALTEENUSE!

PÕLETAVAID TEEMASID JÄRGMISES NUMBRIS:

MIKS EI SUURENDATUD KOOS TÖÖVÕIMEREFORMIGA PUUDETOETUSI?
KAS VANAEMA VÕIB LAPSELAPSELE HOIUTEENUST OSUTADA?
MIS ON KIRJAS MAAILMAPANGA HOOLDUSKOORMUSE RAPORTIS?

AUTISMI ERI NÄOD

Autismiga seoses on keeruline see, et selle sõna taha mahub nii palju erinevaid inimesi. Eelmises ajakirjas andsime põhjaliku pildi, milline näeb välja ühe tavalise 10-aastase koolipoisi, tema pere ja veel paljude temaga kokku puutuvate inimeste elu, kui see laps on juhtumisi sündinud autistina. Sebastianil on vedanud, sest tal on normintellekt ja mitmel alal eriline võimekus. Kuigi ühiskonnaga suhtlemine võib jääda tema jaoks keeruliseks kogu eluks, võib ta tulevikus oma eluga kenasti toime tulla. Kõige tähtsam on, et ta satuks (õppima, tööle jne) sobivasse keskkonda ja et inimesed ta ümber oleksid mõistvad ning sallivad tema eripärade (või ka erivajaduste) suhtes.

Kuid autismil võib olla hulk teistsuguseid nägusid: vaimne mahajäämus, ka sügav vaimupuue, kõnetus, äärmuslikel juhtudel kahjustav, raskesti mõistetav käitumine. Plahvatusohtlikest autistidest on ühiskonnas viimasel paaril aastal üsna palju juttu olnud (tänu nende lähedaste appihüüetele) ja õnneks on sellel olnud ka tulemus: uus, mõistliku rahastusega autistide erihoolekandeteenus.

Ent paljude kõrvalseisjate jaoks on meediakajastused käitumishäiretega autistidest loonud mulje, nagu võikski autismi seostada intellektipuude ja ohtlikkusega. Just sellise murega pöördusid Puutepunktide poole autismidiagnoosiga noored täiskasvanud, kes on asutanud oma huvide kaitseks ühingu. Tutvustame nende tegevust, muresid ja mõtteid järgmistes ajakirjades.

Tiina Kangro
PEATOIMETAJA

MIDA TEHA, KUI AJAKIRI JÄÄB SAAMATA?

Puutepunktid on tasuta ajakiri ning seetõttu lepivad paljud ka sellega, kui neil tellitud ajakiri mõnel kuul saamata jääb. Tegelikult tuleks sel puhul pöörduda postikandefirma Omniva või ExpressPost poole ja ajakiri kätte nõuda.

Puutepunktidega, kui olete selle tellinud, tuleks käituda täpselt samuti, kui teil jääb saamata mõni ajaleht või ajakiri, mille olete tellinud oma raha eest. Siis te ju helistate ja uurite, kuhu tellitud lugemisvara jäänud. Kui sorteerijatel või postiljonil on midagi sassi läinud, parandavad nad oma eksituse.

Hiljuti juhtus ka selline lugu, kus üks tallinlanna leidis postkastist korraga kaks Puutepunktide ajakirja. Mis iganes põhjusel oli postiljon pistnud ekslikult tema kirjakasti ka ühe naabermaja tellija ajakirja. Õnneks polnud naisel raske võõras ajakiri ära viia ja olukord lahenes. Aeg-ajalt oleme aga kuulnud mõnelt inimeselt, et tal ajakiri käib, aga mõni number jäänud tulemata. Kuna inimesed on viisakad, siis lepivad nad olukorraga ja arvavad, et võib-olla siis seekord ajakirja ei saadetudki. Aga toimetus maksab postifirmale saatmiskulu ikka kinni, mis sest, et ajakiri on saamata jäänud.

Seepärast olge julged ja nõudke postifirmadelt oma ajakiri kätte (toimetus jätab nii Omnivale kui ka ExpressPostile iga kord peotäie varueksemplare, mida kaduma läinud ajakirjade asemel välja saata). Samas kontrollige, et teie postkast oleks ikka korras ja ligipääsetav, meile edastatud aadress korrektne jne, sest neil puhkudel on postifirmal õigus jätta saadetis kätte toimetamata.

Hädavajadusel võib ühendust võtta ka toimetusega ja siis mõtleme üheskoos, kuidas hulkuma läinud ajakiri ikka tellijani jõuaks.

Seda, kas ajakiri on juba ilmunud, saate kontrollida veebilehelt www.puutepunkt.ee. **Puutepunktide toimetus**

- **ExpressPost (Tallinna, Pärnu, Tartu ja Elva tellijad)**
  Telefon 617 7717
  E-post tellimine@expresspost.ee

- **Omniva (kõik teised linnad ja maapiirkonnad)**
  Telefon 661 6616
  E-post info@omniva.ee

PUUTEPUNKTID

ILMUB ALATES OKTOOBRIST 2011
VÄLJAANDJA MTÜ PUUTEPUNKTID
REGISTRIKOOD 80334985
A/A EE452200221053907379
E-POST INFO@PUUTEPUNKT.EE
TELLIMINE WWW.PUUTEPUNKT.EE

© OÜ HARIDUSMEEDIA 2017

PEATOIMETAJA TIINA KANGRO
TOIMETAJA ANNE LILL
KUJUNDAJA HEIKO KRUUSI
KEELETOIMETAJA KAJA TÜRK
TRÜKIARV 8900

Viimsi Raamatukogu

KUIDAS MUUTUS PUUDEGA LASTE LAPSEHOIUTEENUSE RAHASTAMINE?

AASTA ALGUSEST SAI PUUDEGA LASTELE LAPSEHOIUTEENUSE KORRALDAMINE KOHALIKE OMAVALITSUSTE ÜLESANDEKS. SAMA TEENUST PAKUB AGA KA SOTSIAALKINDLUSTUSAMET. KUIDAS SEE KÕIK SIIS NÜÜD KÄIB?

Kui seadusmuudatus sügisel vastu oli võetud, väljastas sotsiaalministeerium teate, et koos teenuse kohalikele omavalitsustele (KOV) üleandmisega eraldab riik 2017. aastaks omavalitsustele miljon eurot lisaraha. Juttu oli sellestki, et iga sügava puudega lapse jaoks jagub sellest arvestuslikult 1800 eurot aastas. Mitu puudega lapse ema on Puutepunktidelt küsinud, kas neil on õigus nüüd täpselt 1800 euro eest oma koduvallast lapsehoidu saada.

Ministeeriumist järele uurides selgus, et täpselt nii see ei ole. Pere võib saada lapsehoidu ka rohkem, juhul kui ta seda tõesti vajab.

RIIGI JA KOV-IDE KOOSTÖÖ

Seni oli puudega laste lapsehoid riiklik teenus ja sellel oli kindel hind: igale kuni 18-aastasele puudega lapsele oli aastas ette nähtud 402 eurot. Teenus aga õieti käima ei läinudki, lapsehoiuraha kasutas nimelt vaid 700–800 peret. Raske ja sügava puudega lapsi on Eestis aga pisut enam kui 7700.

Uue korra järgi käib asi nii, et riik eraldab toetusfondi kaudu igal aastal omavalitsustele rahasumma, mis on välja arvutatud omavalitsuses elavate raske ja sügava puudega laste arvu järgi. Meediast läbilipsanud 1800 eurot aastas on see summa, mille riik arvestab omavalitsusele iga sügava puudega lapse kohta (sügava puudega lapsi on kokku ligi 700). Raske puudega lapse kohta arvestatakse ligi neli korda väiksem summa. Sellest tuleb kokku summa, millele omavalitsused peavad aga juhul, kui perede vajadused on suuremad, oma vahenditest veel raha juurde lisama. 2017. aastal on riigi toetus omavalitsustele selle teenuse jaoks kokku 2,65 miljonit eurot.

Seda raha võib aga kasutada ka muude teenuste osutamiseks puudega laste peredele, kui selgub, et lapsehoiuteenuse asemel vajatakse mõnd muud teenust. Omavalitsuse sotsiaaltöötaja peab iga pere juures hindama, mida laps/pere vajab.

NB! Puudega lastel on võrdselt teistega õigus saada ka lasteaiakoht, koht pikapäevarühmas või õpilaskodus. Jutuks olev lapsehoiuteenus on sellele lisaks ja seda peavad pered saama siis, kui lapsele on vaja järelevalvet väljaspool aega, mil ta viibib koolis või lasteaias. Lapsehoiuteenus on põhjendatud, kui vanemad viibivad tööl, tegelevad asjaajamistega, või kui last kodus hooldav vanem vajab aega väljapuhkamiseks.

TEENUST SAAB KA SKA-ST

Kuid aastani 2020 võivad pered saada europrojekti raames täiendavat raha lapsehoiuteenuse ja tugiisikuteenuse jaoks ka sotsiaalkindlustusametist (SKA). Selle projekti kaudu rahastatakse ka transporti, kui lapsel on vaja nendele teenustele (näiteks hoiukodusse) sõita. Ühe raske või sügava puudega lapse kohta on nende teenuste jaoks ette nähtud aastas kuni 4918 eurot, aga põhjendatud vajaduse korral ka rohkem.

Kõige mõistlikum oleks, kui kohalik omavalitsus ja sotsiaalkindlustusamet teeksid koostööd ja paneksid rahad kokku. Siis saab pere sujuvalt vajalikus mahus teenuseid ühest kohast ega pea jooksma eri asutuste vahel. Kui pere on ise aktiivne ja sotsiaaltöötaja aitab asju ajada, võib suure hooldusvajadusega puudega laps sel moel saada aastas ka 7000–8000 euro või veel enama eest lapsehoidu, mis peaks tagama kogu perele normaalse ellujäämise.

Sotsiaalkindlustusameti teenused avanesid juba 2015. aasta sügisel, aga sotsiaalvaldkonna juhtide suureks imestuseks on rahast huvitatud olnud vaid 1600 peret. Kas ülejäänud puudega lapsed ei vajagi lapsehoidu? **Tiina Kangro**

ORIENTEERUMISMÄNG: KUST LEIDA VAJALIK TEENUS VÕI TOETUS?

PUUDEGA INIMENE VÕI TALLE ABIKS OLEV LÄHEDANE PEAVAD OLEMA VÄGA VILUNUD, ET LEIDA ÕIGEST KOHAST ÜLES ÕIGE ABI. SIIN ON SELLE KOHTA VÄIKE SPIKKER.

Palju on räägitud „ühe ukse" poliitikast, aga see ei ole veel piisavalt hästi tööle hakanud. Ka on skeemilt näha, et riik usaldab inimestele kätte väga vähe raha, et nad saaksid ise otsustada, kuidas ennast päästa. Enamasti pakutakse teenuseid, millel on hind juba ette kindlaks määratud, ja raha liigub otse teenuseosutajale.

HAIGEKASSA TEENUSED

- Meditsiiniline taastusravi arsti suunamisel (kuni 14-aastase sügava või raske liikumis- või liitpuudega lapse korral tasub haigekassa ka lapsevanema haiglas viibimise eest)
- Õendusabi (endise nimetusega hooldusravi): koduõenduse eest tasub haigekassa täies mahus, õendusabihaiglas saab patsient (ka sügava puudega lamav laps) olla aastas kuni 60 päeva (ühes asutuses) omaosalusega 15 protsenti.
- Hambaravihüvitis (töövõimetuspensionärile / vähenenud töövõimega inimesele alates 1. juulist 85 eurot aastas)
- Täiendav ravimihüvitis (kui inimene tasub retseptiga soodusravimite eest üle 300 euro aastas)

RAHALISED TOETUSED

- Töötukassa maksab töövõimetoetust*:
  - osalise töövõime korral 192 eurot kuus
  - puuduva töövõime korral 337 eurot kuus

** Senistel töövõimetuspensionäridel jätkub uue hindamiseni senine pension, hindamise järel võib säilida samas suuruses töövõimetoetus.*

- Sotsiaalkindlustusamet maksab:
  - puudega isiku toetust (täisealisel 16–53 eurot kuus, eakal 13–27 eurot kuus)
  - puudega lapse toetust (keskmise puude korral 69 eurot kuus, raske/sügava puude korral 80 eurot kuus)
  - puudega vanema toetust 19 eurot kuus
- Omavalitsus võib maksta muid toetusi (näiteks hooldajatoetust)

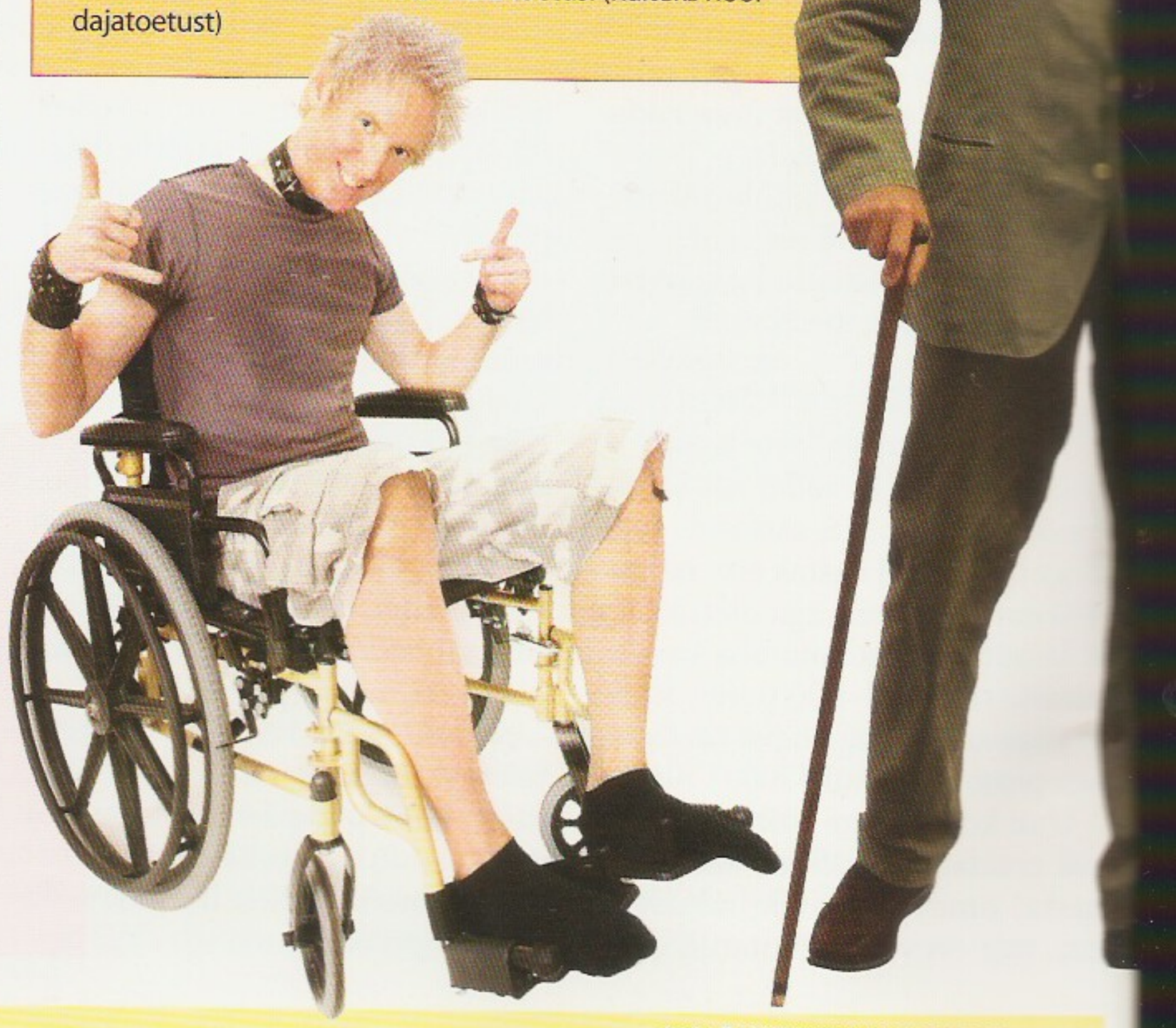

TÖÖTUKASSA TEENUSED

- Töövõime hindamine, osalise või puuduva töövõime korral töövõimetoetuse maksmine
- Nõustamine ja kogemusnõustamine, abistamine tööintervjuul
- Tööks vajaliku abivahendi andmine (omaosaluseta)
- Tööalane rehabilitatsioon (ühe aasta jooksul kuni 1800 euro eest)
- Tugiisikuga töötamine (kuni 1000 tundi esimesel aastal, edaspidi veerandi ulatuses töötaja tööajast kuus)
- Töölesõidu toetus (kuni 300 eurot kuus maksimaalselt 12 kuu eest kolme aasta vältel)
- Saatja sõidukulude hüvitamine (kuni 26 eurot päevas kuue kuu eest kolme aasta vältel)
- Kaitstud töö (kuni kaks aastat)
- Töötamise jätkamise toetamine (individuaalsed lahendused)
- Hooldusteenuse kulu hüvitamine omaksehooldajale (kuni 352 eurot kuus tööturuteenustel osalemise ajal ja esimesel kolmel töötamiskuul)
- Lisaks kõik muud tööturuteenused: karjäärinõustamine, töövahendus, tööharjutus ja tööpraktika, avalik töö, ettevõtluse alustamise toetus jm

NB! Alates maist 2017:
- Koolituskaardiga tööturukoolitusel osalemine (kuni 2500 eurot kolme aasta kohta)
- Ülikooli, rakenduskõrgkooli või kutsekooli tasemeõppesse asumisel õppetoetuse maksmine (130 või 260 eurot kuus sõltuvalt inimese muudest sissetulekutest)

Töötukassa teenused töökoha kaudu:
- Tööandja nõustamine ja teavitamine erivajadustega inimeste tööhõivest
- Palgatoetus (tööandjale hüvitatakse vähenenud töövõimega töötaja palgakulu kuni poole miinimumpalga ulatuses töötamise esimesel aastal)
- Sotsiaalmaksu osaline hüvitamine (tänavu 141,90 eurot kuus vähenenud töövõimega töötaja eest)
- Töökoha kohandamine (üks kord kolme aasta jooksul ühe töötaja kohta)

SOTSIAALKINDLUSTUSAMETI TEENUSED

- Puude tuvastamine (avalduse saab esitada ka töötukassas)
- Abivahendite rendi/ostu rahastamine (sh mähkmed jms)
- Sotsiaalne rehabilitatsioon:
  - puudega lapsele kuni 1395 eurot aastas
  - puudega / puuduva töövõimega täisealisele kuni 483 eurot aastas

  sh rehabilitatsiooniprogrammi alusel kuni 1000 eurot aastas

  sh tööealisele psüühikahäirega inimesele kuni 2325 eurot aastas
- Erihoolekandeteenused psüühilise erivajadusega tööealisele, kohtumääruse alusel ka alaealisele (vt hindu lk 12–13)
- Pikaajaline kaitstud töö (töökohal või sotsiaalkeskuses)
- Lapsehoid, tugiisik ja transport raske või sügava puudega lapsele (kuni 4198 eurot aastas)

OMAVALITSUSE TEENUSED

- Koduabi teenus täisealisele
- Päevakeskus, hooldekodu täisealisele
- Isiklik abistaja täisealisele
- Eluruumi kohandamine, sobiva elamispinna tagamine
- Hooldaja määramine, hooldajatoetuse maksmine
- Tugiisik täiskasvanule või lapsele (kodus või väljaspool kodu)
- Sotsiaaltransport
- Lapsehoiuteenus kuni 18-aastasele puudega lapsele
- Muu vajalik abi/toetus (näiteks intervallhoid, rahaline abi jms)

NB! Omavalitsuse ülesanne on hinnata, millist tuge inimene vajab, ja pakkuda abi, mis tagab puudest/terviseseisundist tulenevate takistuste seljatamise, teenuste eest võib küsida tasu või omaosalust.
- Lisaks peab omavalitsus tagama ruumid (või ruumide kulu katmise), kui inimesele osutatakse sotsiaalkindlustusameti kaudu igapäevaelu toetamise teenust.

HARIDUSSÜSTEEM

- Puudega lapsel on õigus lasteaiakohale, vajadusel sobitusrühmas või erirühmas (4–12 last)
- Õigus õppida tavakoolis, eriklassis/rühmas või erikoolis: tasuta peab olema kättesaadav vähemalt eripedagoogi/logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenus, sõltuvalt õpilaste erivajadustest on ette nähtud väiksemad klassid või üks ühele õpe, koduõpe
- Õppenõustamisteenused maakondlike Rajaleidja keskuste kaudu

ERIHOOLEKANNE AUTISTIDELE: KAS IKKA VEEL RAKETITEADUS?

„HANNES EI SOBINUD ERIKOOLI, TA EI SOBINUD VÕISIKU ERIHOOLDEKODUSSE EGA KA ERASTVERE KODUSSE. ÜKS PÄIKESELINE AEG EBAÕNNESTUMISTELE SIISKI JÄRGNES JA SEE OLI SIIS, KUI TA VIIBIS ALAEALISTELE MÕELDUD ERIHOOLEKANDETEENUSEL IMASTUS. LOOTUSRIKAS ELU LÕPPES AGA PÄRAST TA 18. ELUAASTA TÄITUMIST. JÄRGNES VABALANGEMINE TAGASI KURISTIKKU. MIKS ME EI OSKA HOIDA SEDA, MIS ON SUURE TÖÖGA SAAVUTATUD?" KÜSIB NOORMEHE EMA MARIANN RIHKRAND.

19-aastane Hannes on pere keskmine laps. Sünnist alates oli ta terve, tubli ja rõõmsameelne. Pooleteiseaastaselt põdes ta aga tuulerõugeid ja väga raskekujulises vormis. Ema Marianni sõnul oleks poja eluteel pärast haigust justkui plaati vahetatud. Ei mingit elurõõmu enam, selgeks õpitud sõnad kadusid ning laps hakkas vältima silmsidet.

„See oli aeg, mida ei tahaks meenutadagi. Vanem laps oli just kooli läinud; noorem äsja sündinud. Mu isa oli raskelt haige. Ja siis see Hannese diagnoos – lapsea autism, milleni jõudis varsti pärast ta tuulerõugetest paranemist välja Tallinna lastehaigla neuroloog dr Valentin Sander," kõneleb Mariann.

Internetist ja välismaal elavate tuttavate kaudu hankis naine teadmisi autistliku lapse kasvatamise kohta. Õnneks oli abiks Mustamäel asuv Õunakese lasteaed. Ka esimesed kooliaastad kulgesid suuremate probleemideta. Poiss hakkas käima autistide väikeklassis, mis formaalselt kuulus Tondi erikooli alla, kuid tegutses eraldi ruumides ühes Mooni tänava lasteaias.

Mariann püüdis ka omalt poolt anda parima: lisaks igapäevastele kodustele tegelemistele käis ta pojaga järjestikku viis aastat kaks korda nädalas Tiiu Arro juures muusikateraapias, samuti ujumas ja massaažis ning suviti Krimmis delfiiniteraapias. Lootus, et erivajadusi annab siiski normaalse igapäevaeluga klapitada, andis jaksu, ning nii kulgeski Mariann pojaga muudkui ühelt rehabilitatsioonilt teisele.

PÜÜDSIME ANDA PARIMA

„Siis aga viidi Hannese klass tuttavast koolimajast uude paika ja kõik lagunes koost. Meie hommikud algasid võitlusega: tema kooli ei lähe! Kõik veeres allamäge ja emana tunnistasin, et olin ilmselt poja jalule aitamise süsteemi otsast lõpuni valesti üles ehitanud. Laps vajanuks võib-olla midagi muud, aga ma ju ei teadnud, mida. Ja kellegi käest polnud küsida ka," selgitab Mariann, võideldes seda tõdemust välja öeldes praegugi veel pisaratega. „Oma hinges tegin poja jalule aitamiseks parima. Aga kuidas võtta omaks tõde, et isegi see parim ei toiminud?" küsib ahastuses naine nüüd, kus Hannese jaoks näib igasugune valgus tunneli otsas olevat kustunud.

Hannes eriti ei räägi, aga oskab lugeda-kirjutada ja isegi murdarvudes tehteid lahendada. Ta tunneb siiani huvi muusika vastu, kuulab hea meelega nii klassikat kui ka noortepärast tänapäevamuusikat. Kindlasti on ka uju[mi]sed ja massaažid noormehe te[r]sele tuge andnud. Aga mis on t[u]mused? Või kuidas leppida sel[le]et äkki neid tõepoolest pole[gi]?

„Pean praegu tunnistama, [et] vaatamata kogu pere pingutus[e]le oleme nullis. Valkla kinnine [os]kond on lõppjaam, kuhu Han[ne] sattunuks ka sel juhul, kui ole[ks] ta kohe esimeste probleemide [il]kimisel „minema visanud", näi[ta] lastekodusse, riigi hõlma, su[ur] raha eest sotsiaalsüsteemi ülal[pi]tavaks, et siis ise oma perega, k[ui] terve lapsega, muretut elu nau[ti]. Aga meie pingutasime ja püüd[si]me tõesti kõigest ihust ja hinge[st] räägib Mariann pisaraid pühki[des]. Pikki tunde kestva intervjuu v[ä]tel teeme väga palju pause, et e[m]saaks end koguda.

SAMM-SAMMULT HALVEMA[LT]

Kui Hannes Mooni tänava au[tis]tide klassis käis, algas laste p[äe]hommikuringiga, kus räägiti l[ä]aastaajad, nädalapäevad ja teg[e]vused, mis sel päeval ees oot[a]sid. Seejärel hakati päevaplaa[ni] piktogrammide järgi ellu viim[a]. Kõigil neljal lapsel oli selge, k[us] kus parasjagu on või mis ülesa[n]de kallal keegi töötab. Kui õpi[la]ne ülesande korralikult ära teg[i] ootas ees preemia. Sellist me[e]todit kasutasid klassiga töötam[a]

Sünnipäev kinnises osakonnas. Pere püüdis sillutada Hannesele tulevikku tavalises maailmas, aga võitlus ebaõnnestus. ERAKOGU

> SIIS VIIDI HANNESE KLASS TUTTAVAST KOOLIMAJAST ÜMBER UUDE ASUPAIKA JA KÕIK LAGUNES KOOST.

õpetajad Kadri ja Indrek Puntso, kes Marianne sõnul olid igati oma ülesannete kõrgusel.

Hannese jaoks oli kõige suurem preemia see, kui ta sai kõrvaklapid pähe panna ja lemmikplaati kuulata. Õppetöö sujus ning suuremaid probleeme ei tekkinud.

Siis aga vahetus Tondi koolis õppealajuhataja ja töö seati uutele alustele. Kadrile ja Indrekule heideti ette, et õpetuses on sellist, mida suures elus vaja ei lähe. Näiteks ristsõnade lahendamine. Kui Mariann nüüd tagantjärele Hannese elu analüüsib, siis paraku ehk see ristsõnade lahendamine oli olnud poisi elus veel vaat et see kõige sisukam „suureks eluks" valmistumine. Mariann lausub, et ei võta endale voli kritiseerida uusi õppeprogramme ega ka uut metoodikat – küllap olid ka need sisukad ja targad –, aga võib-olla tulid muutused autismispektri häiretega õpilaste ellu liialt ülepeakaela. Lisaks veel õpetajatele tehtud etteheited, mis vallandasid igapäevases koolitöös paratamatult pingeid. Paraku jõudsid need ka õpilasteni, sest autistid nopivad iga ärevusnooti õhust.

„Pool aastat hiljem viidi Mooni tänava klass üle Tondi põhikooli toimetulekuklasside majja ja seal õppetöö enam nii hästi ei laabunud," meenutab Mariann. „Üsna pea hakkasid tulema signaalid, et autistid häirivad terve maja tööd, näiteks kui nad oma klassist saali minnes valju häält teevad. Peagi lahkus õpetaja Kadri töölt ja Hannesel tekkisid käitumishäired, mille tõttu ta viidi üle üks ühele õppele pikapäevarühma ruumidesse, mis hommikupoolikuti tühjalt seisid," kirjeldab ta.

Kaaslastest eraldamine häiris aga poissi, sest ta ei mõistnud, miks ta ei või vahetunnis enam koos teistega olla või siis saali palli mängima minna.

KOOL LÕPPES PÄEVAPEALT

Siis ühel päeval juhtus aga sündmus, mis vallandas laviinina kõik järgneva, mis praegu moodustabki Hannese igapäevaelu. „Teismeikka jõudnud ja üsna tugevaks läinud poiss muutus mingis olukorras rahutuks ja meie uus noor õpetajanna, kusjuures väga ja väga tubli pedagoog, asus teda selja tagant kinni hoides ohjeldama. Hannes

aga põrutas rähkluse käigus kuklaga õpetajale näkku ning kuigi see polnud tahtlik, siis õnnetuseks oli hoop nii tugev, et noor naine vajas meditsiiniabi," kirjeldab Mariann juhtunut.

„Kohale kutsuti ka politsei ja kiirabi ning Hannes sõidutati lastehaiglasse. Mind teavitati viivitamatult ja mul tuli end keset tööpäeva vabaks küsida. Kui haiglasse jõudsin, olid kõik kriisid muidugi ammu möödas ja Hannese jaoks unustatud: leidsin eest rõõmsa ja rahuliku poja, kes ei tajunud üldse oma rolli toimunus. Loo keerulisem pool oli see, et ka arstid ei osanud 15-aastase patsiendiga suurt midagi peale hakata. Või, täpsemalt öeldes, ütlesid, et autismi korral rohud ei aita ning neid lihtsalt pole mõtet talle karpide kaupa järgmiste võimalike kriiside ennetamiseks sisse sööta. Et pigem saab autisti aidata sobiva keskkonnaga ja tegevusega," meenutab Mariann.

Lastearstidelt sai aga Mariann koju minnes kaasa soovituse hakata pojale hooldekodu kohta otsima. Arstide hinnang kõlas, et varem või hiljem jõuavad käitumishäiretega autistid nagunii hooldekodusse, sest mujal neile vajalikku keskkonda ei pakuta. Ja pigem siis teha see samm ära juba kohe, kui laps on ealiselt kohanemisvõimelisem. Sellega jäi Mariannil vaid nõustuda, sest selge oli, et kooli tagasi Hannest sellise vahejuhtumi järel eriti ei oodatud ja ühe tavalise ema käed koolikeskkonda muuta olid liiga lühikesed.

Kuna Hannes oli alaealine, tuli erihooldekodusse koha saamiseks hankida kohtumäärus, mis ka poisile suuremate probleemideta vormistati. Paber näpus, läks Mariann sotsiaalkindlustusameti juhtumikorraldaja juurde, kes aga nentis, et ega alaealistele autistidele kahjuks ka nende süsteemis sobivat kohta ei leidu, ning pakkus välja minna AS-ile Hoolekandeteenused kuuluvasse Võisiku kodusse asja uurima, kuna seal olid vabad kohad saadaval (kohtumäärusega pääseb erihooldekodusse eelisjärjekorras).

Mullu jõulude ajal Valklas koos kogu perega: Hannes keskel ema ja isa vahel, ees õde Greete ja vend Jaanus. ERAKOGU

ÜHEST HOOLDEKODUST TEISE

„See päev on mul pisiasjadeni meeles," kirjeldab Hannese ema Võisikul käiku. „Seisin seal ukse peal, poiss käekõrval, tema jaoks eluliselt hädavajalik muusikakeskus, kõrvaklapid ja arvuti suurtes kottides käte otsas rippu, nagu õnnetushunnik. Ja siis öeldi mulle kõigepealt, et selle tehnika paneme nüüd kenasti ära lattu hoiule, sest asutus ei saa garanteerida, et seda juba esimesel päeval Hannese toast pihta ei panda!"

Võisiku kodu vanemtegevusjuhendaja oli aga väga kena ja tegi Mariannile ettepaneku majas väike tutvumistiir teha, et verivärske kliendi ema saaks pildi poega ees ootavast selgemaks. Pilt oli Marianni jaoks rabav. Hooldusel kainenenud ja tegelikult vaimselt normintellektiga asotsiaalid, kelle mõte näis liikuvat vaid [illegible] suunas, kuidas uut vaimupuudega kaasklienti ära kasutada. Üks kõik mis mõttes siis. Sealsamas kõrval seniilsed raugad, kes määrisid seinale, mille käsi jalgevahele kätte sai. Vanemtegevusjuhendaja selgitas noormehe emale midagi varjamata, et asutuses tegelikult puuduvad võimalused noorele autistile vajalikku hooldust pakkuda. Selle inimesega Mariann pani ku hiljem taas ei kohtunud, sest mõne aja pärast mees enam Võisiku kodus ei töötanud.

Ent elu on karm ja kohtumääruse järgi tuli Mariannil Hannes Võisikule jätta. See oli kolm aastat tagasi. Sinna poiss siiski kauaks ei jäänud, sest asutus leidis ise võimaluse kolida Hannes Hoolekandeteenuste teise kodusse Erastverre.

„Seal oli lisaks Hannesele kolm teismelist, üks tüdruk ja kaks noormeest, ning asutuse juht võttis oma õlgadele vastutuse nende noorte käekäigu eest. Tuli välja, et

Eestis oli siiski tegelikult olemas üks asutus, kus oli juba just noorte kohtumäärusega hooldusele suunatud poiste-tüdrukute jaoks loodud teenus – nimelt Imastu kool-kodu. Seal tegutsevad pererühmad nii psüühikahäirega laste kui ka täisealiste jaoks ja lisaks asub majas Mihkli kool. See oli täpselt õige koht ka Hannese ja ta kolme kaaslase jaoks, kelle ülekolimist Erastvere kodu juhataja nüüd silbutama hakkas," jutustab Mariann.

Ta ei suuda siiani mõista, miks juhtumikorraldaja Hannest kohe Imastusse ei suunanud ja hoopis Võisikule saatis, kuigi autistide jaoks on igasugune ebastabiilsus riskantne.

OLIME LEIDNUD LAHENDUSE!

Marianne sõnul oli Hannese Imastus elatud aeg algusest lõpuni hea. Paariks aastaks tõusis nende jaoks päike horisondile ja tundus, et toimiv lahendus ongi leitud.

Ka kolimine toimus väga läbimõeldult. Imastu töötajad käisid esmalt mitu korda Erastveres tulevaste hoolealustega tutvumas. Kaasas fotoalbumid ja videod, et noored saaksid tulevasest kodukohast pildi ette. Kui lõpuks minek tegelikult toimus, oli kõik silma ees teada ja tuttav.

Noorte jaoks oli oluline, et Imastus said nad ka pooleli jäänud koolitööd jätkata. Pool päeva oli sel moel eakohase arendava tegevusega kaetud. „Ja mis on nende tänapäeval põlatud suurte asutuste pluss – neil on aulad, suured spordisaalid ja õuealad," räägib Hannese ema. „Oli teada, et igal kolmapäeval kell neli on saalis disko ja igal reedel kell kaks mängitakse võimlas jalgpalli. Ka Imastus elati perede kaupa väikestes üksustes, aga samas oli teismelistel võimalik suhelda eakaaslastega, n-ö näha teisi noori. See on nii tähtis."

Hoolealuste tavaelu kulges aga sarnaselt tavalise kodueluga. Koos uute vendade-õdedega. Hommikul oli äratus, seejärel käidi pesemas, tehti voodid ära, korrastati toad. Kes oli parasjagu toimkonnas, kattis laua ja tõi toidu alt korruselt üles. Graafik igaühe ülesannete kohta oli seinal väljas. Tegevusjuhendajad olid toeks ja abiks, aga mitte rohkem kui hädavajalik. Eesmärk oli noori võimalikult suuremale iseseisvusele juhatada.

„Imastu kvaliteedi taga oli muidugi ka piisav rahastus," nendib Mariann. „Alaealisele kohtumäärusega hooldusele saadetud inimesele maksab sotsiaalkindlustusamet ka ligi kaks korda suuremat pearaha kui täisealistele – ligi 2000 eurot kuus – ja lisaks oli neil tol hetkel vist ka üks välisprojekt. See tähendas piisavat personali ja suures mahus rehabiliteerivaid teenuseid. See kõik tõesti andis tulemusi, noortel olid päevad sisustatud, piisav järelevalve ja kõrvalabi tagas turvatunde, elule tekkis sisu ja värv."

MAJADEST TÄHTSAM ON SISU

Mariann ütleb, et tal kriibib kõvasti kõrva, kui nüüd räägitakse, et kogu erihoolekande kehv tase tuleb suurtest ja vanamoodsatest hoonetest. Põlglikult nimetatakse neid kombinaatideks ja kulutatakse miljoneid eurosid, et ehitada uusi maju. Ka Imastu kool-kodu on üks n-ö kombinaatidest, kuigi just seal osati Hannesele pakkuda sobivat tuge ja elukeskkonda.

„Nüüd räägitakse, et hooldekodud peaksid olema peresarnased ja maksimaalselt kümnekohalised. Meie kogemus Imastu kool-koduga aga kinnitab, et maja suurus pole üldse mingi näitaja. Ka see suur maja oli ju väikesteks üksusteks jagatud. Hannes oli Imastus eakaaslaste seltsis, päevad olid tegevust täis ja kõik toimis. Just tegevusetus on autistile kõige hullem ja maja suurus pole siin esmatähtis. Tegevusetust Imastus polnud ja mäletan isegi üht oma külaskäiku Hannese juurde, kui ta lihtsalt ühel hetkel tõusis püsti ja läks oma pooleli jäänud tegemiste juurde. Minul muidugi kriipis väga hinge, aga juhtunut pealt näinud tegevusjuhendaja tuli meile kärmelt lohutusega appi ja ütles, et me rõõmustaks: poiss on uue kodu omaks võtnud ja tal on omad tegemised," räägib Hannese ema.

Kõik tundus uskumatult hea ning Mariann ei osanud aimatagi, et pärast poja täisealiseks saamist laguneb kogu hästi toiminud tugisüsteem ühe hetkega kildudeks. Et selle väljaarendamises ning selleks mängu pandud suures töös ja rahas ei nähtagi väärtuslikku tulemust, millele ehitada üles erivajadustega noore inimese toimetulek edaspidises elus. Selles mõttes, et jätkata ka pärast 18. sünnipäeva kõige sellega, mis toimis.

KÕIK LÕPPES PÄEVAPEALT

Mariann ei jõua ära imestada, kui naiivselt ta uskus, et kõik see nüüd jätkubki. „Veel lõpu eel käisin küsimustikku täitmas, et anda tagasisidet alaealiste erihoolekandeteenuse kogemusest. Küsimusi oli seal ikka hulga ja tunnistan, et alles poole küsitluse peal, nii keset kolmandat vestluse tundi, hakkasin aimama, et kõik see jätkusuutlikkus, tulevikuvisioonid ja hiilgavad saavutused ei käigi enam minu poja kohta. Et tegelikkuses visataksegi need Hannesega toimunud suurepärased tulemused ühel kindlal päeval lihtsalt prügikasti, sest alaealise rehabiliteerimine lõpeb samal päeval, kui ta saab 18-aastaseks*. Puudega laps on ühtäkki meile tähtis, aga puudega täiskasvanu enam mitte," nendib ta.

„Loomulikult on ka iga üksik täisväärtuslik päev inimese elus väga hinnaline. Aga kogeda lõpuks ometi õnnestumist ja järgmisel hetkel näha, kuidas see kõik hetkega kokku variseb, võtab sõnatuks. Võib-olla oleks kergem leppida teadmisega, et su lapse erivajadused on sotsiaalsüsteemile üle jõu käivad ja tema jaoks ei eksisteerigi normaalseid variante. Lihtsalt lep-

** Juhul kui inimene omandab ööpäevaringsel teenusel olles 18-aastaseks saades veel põhiharidust, võib ta alaealistele mõeldud kõrgema pearahaga teenusele jääda kuni õppeaasta lõpuni.*

pida sellega. Kui aga oled kogenud midagi muud, on tagasilangemine iseäranis julm. Ja kui suur hulk maksumaksjate raha on pealegi tuulde pillutud! Selle raha võinuks ju siis millekski muuks kasutada?"

Ta ei mõista sotsiaalpoliitikat, mida riik ajab. Euroopa maksumaksja raha eest ehitatakse nüüd suure hooga seniste erihooldekodude asemele uusi maju, aga ega siis moodne hoone või mugavam vannituba veel kellegi elu sisukamaks muuda! „Tähtis on see, mis seal majade sees toimub. Kas töötajad hoolivad, kas nad oskavad ja kas neil on üldse võimalus endast parim anda. Näiteks olukorras, kus üks juhendaja peab tegelema 12 hoolealusega, kelle hulgas on ka paar plahvatusohtlikku: kui siis üks neist parasjagu rahustamist vajab, aga tegevusjuhendaja ei saa temaga tegeleda, sest peab samal ajal klientidele toiduportsud laiali jagama," toob Mariann elulise näite.

KINNISES OSAKONNAS

Hannes kolis pärast 18. sünnipäeva Valkla erihooldekodu kinnisesse osakonda. Mariann kirjutab iga aasta tagant kohtule uue avalduse seal hooldamise pikendamiseks. Teades seejuures, et see pole poja jaoks lahendus. Iga kord tundes, et üksnes selle avaldusegi kirjutamine rebib ta hinge uuesti tükkideks.

Ta käib poega Valklas igal kolmandal nädalal vaatamas. Esimene nädal pärast külaskäiku saab ta iseendaga hakkama. Teisel nädalal tuleb mure. Kolmandat on juba raske lõpuni välja vedada. Iga kord räägib ta pikalt ka Valkla kodu töötajatega. Mariann, nagu ahastuses vanemad enamasti, kinnitab meie jutuajamise vältel korduvalt, et ei taha mitte ühelegi Valkla töötajale mitte vähimatki ette heita. Kõik nad teevad kasina palga eest raskeket tööd, tänu või tunnustust ootamata. Aga tegelikkus on selline, et kliendid muutuvad järjest raskemaks. Ja sellega koos ka hooldekodude töötajate igapäevase töö sisu.

Mariann on hästi kursis ka sellega, mis toimub ta saatusekaaslase, teise noore autisti ema Sirje Nordeni asutatud Autistika päevakeskuses Tallinnas. Ka tema osales töögrupis, kes sundis sotsiaalministeeriumi asuma välja töötama autistidele sobivat uut hoolekandeteenust. Kui Sirje iseendaga võidu Autistikat rajas, pääses aga Hannes Imastusse ja Mariann uskus, et see töötab. Praegu ta ei riskiks enam poega hooldekodust tagasi võtta. Pealegi pole Autistikas kohti ja kuidas asi areneb, pole teada.

Mariann on üritanud ka Valkla töötajatele Autistika keskuses häid tulemusi andnud töömeetodeid tutvustada, aga seal on öeldud, et sobivate tingimuste puudumise tõttu pole Valklas kahjuks võimalik nüüdisaegseid autistide hooldamise kogemusi rakendada.

„Suve lõpus sõidutati Hannes korra ka Valklast politsei ja kiirabiga pealinna psühhiaatriahaiglasse. Asutuse vanempedagoog oli vahetunud, kaks tegevusjuhendajat töölt lahkunud ja pinged jõudsid paratamatult ka teenusel olevate klientideni. Haiglas ootas meid ees jälle vana tuttav seis – meile juba varasemast tuttav psühhiaater dr Konsap väitis, et haiglas pole võimalik autisti aidata, sest autism ei ole ravitav. Olen nüüd juba kuid mõtelnud, kuidas need asjad meil ikkagi käivad: ülikallist, ent ebavajalikku akuutosakonna teenust pakume, aga palju odavamaid ning mõistlikke hooldusteenuseid suuda pakkuda. Ja ei saa öelda, me ei teaks, mida on vaja. Imastil on oskused, Autistikas on oskused ja kogemused," imestab Mariann.

Anne Lill

> "VAATAMATA KOGU PERE PINGUTUSTELE OLEME NULLIS. VALKLA KINNINE OSAKOND ON LÕPPJAAM.

AS Hoolekandeteenused: teenuse hinnast ei jätku

Kuna nii Imastu kool-kodu kui ka Valkla erihooldekodu kuuluvad riiklikule aktsiaseltsile Hoolekandeteenused, uurisime sealt, mis takistab hoolealuste sujuvat liikumist ühelt samalaadselt teenuselt teisele.

„Alaealistel on teenuse raha kaks korda suurem, kui on samalaadse teenuse hind täisealistel. See tähendab, et laste grupp saab olla väike. Kuue lapsega pere peale on ette nähtud kaks töötajat päeval ja üks öösel. Võrdluseks, kohtumäärusega täiskasvanute ööpäevaringsel hooldusel on sama palju töötajaid ette nähtud 20 inimese peale," ütles AS-i Hoolekandeteenused teenuste direktor Liina Lanno. Ta lisas, et teine tähtis faktor on töötajad: „Imastus on alaealistele mõeldud teenus olnud nii edukas tänu töötajate suurele pühendumusele."

„Imastus hakkasime alaealistele käitumishäiretega autistidele ööpäevaringset erihoolekandeteenust pakkuma 2013. aastal. Algul oli see n-ö pilootprojekt, millest on aga nüüdseks välja kasvanud üks tavaline erihoolekandeteenus teiste hulgas. Teenusekohti on Imastus kuus, neist on hetkel täidetud neli. Sama teenust osutab umbes sama suure kohtade arvuga ka Maarjamaa hariduskolleegium (endine Tapa ja Kaagvere erikool)," rääkis ta.

Samas seisab nüüd ees suurte hooldekodude likvideerimine. Europrojekti raames suletakse ka Imastu kool-kodu. „Peame leidma alaealiste teenuse jaoks uue asukoha, kuid selles osas pole meil praegu täpsemalt midagi öelda. Paar aastat on veel aega," ütles Lanno.

Ta kirjeldas laste erihoolekandeteenust järgmiselt: „Väike grupp, perelaadne elu, personaalne lähenemine tagavad lastele rahulikuma elu. Ärrituvuse tase on suurte gruppidega võrreldes madal, akuutseid olukordi on harva ning neid on lihtsam lahendada, kuna väikese grupi inimeste tundmaõppimine võimaldab iga ohumärki tähele panna ja ennetada. Aasta-paari jooksul kujundatakse lastel välja tavapärane päevarütm, kooliharjumus. Käitumise juures pööratakse erilist tähelepanu probleemide lahendamise oskusele, abi küsimise oskusele, oma emotsioonidega toimetuleku oskustele ja muule, mis aitavad lapsel iseseisvalt või abiga ettetulevaid segadust tekitavaid olukordi lahendada. Pidevalt hinnatakse laste arengudünaamikat igas eluvaldkonnas ja jälgitakse muutusi."

Pearaha seab piirid

Töö keeruliste klientidega nõuab eriväljaõpet. Selles vallas on AS Hoolekandeteenused küsinud abi Hollandi kolleegidelt, kes on viinud nende personali kurssi töö suundadega intensiivhoolduse ehk VIC (*Very Intensive Care*) kodudes. Samu põhimõtteid on püütud kasutusele võtta ka kohtumäärusega täisealistele hoolduse pakkumisel Imastus, kuid Lanno arvates on takistuseks saanud just rahapuudus.

Nad on ka Valklas püüdnud luua kodusemat miljööd, näiteks on endisaegsed pikad koridorid jagatud pooleks ning klientide elu korraldatakse perede kaupa nii, et koos on omavahel sobivad inimesed (dementsed vanurid eraldi, noored autistid eraldi jne). Ühes peres on keskmiselt 12 inimest.

„See aga tähendab, et ka töötajaid on olnud vaja värvata siiski tunduvalt rohkem, kui seadus ette näeb ja teenuse hind võimaldab," ütles Lanno. Tema sõnul on kurioossel kombel tehtud seda praegu veel tegutsevate suurte hooldekodude arvelt, kus annab pisut kokku hoida. Nüüd aga, kus suured asutused lähevad sulgemisele ja väiksemad peremajad hakkavad neelama märksa rohkem raha, see võimalus kaob. Seega satub kinnise osakonna teenuse kvaliteet veelgi rohkem löögi alla, kui riik pearaha ei suurenda, möönis Lanno.

Ebapopulaarne sihtrühm

„Klientide arvu püüame hoida Valklas 100 piires, kuigi vajadus teenuse järele on suurem. Näeksime hea meelega, et ka mõni teine teenuseosutaja võtaks meilt osa koormust enda kanda," rääkis ta.

Lanno ütles, et laste kohtumäärusega teenuselt on otse täiskasvanute kohtumäärusega teenusele üle tulnud vaid kaks noort. Teised liiguvad kas koju või muudele teenustele. Enamik kohtumäärusega teenusel olevast 98 inimesest on tulnud mujalt.

„Kui tahaksime, et üleminek laste teenuselt täiskasvanute teenusele oleks sujuv, peaks ka töötajate ja klientide suhtarv jääma üleminekul samaks, sest üleöö ju autistlik laps mõistuspäraseks täiskasvanuks ei muutu. Loodetavasti sotsiaalministeeriumis mõistetakse seda ning uute teenuste disainimise projekti tulemusena töötatakse vähem keeruliste klientide jaoks välja uued, innovatiivsed ja vähem raha neelavad teenused, mille arvelt tõsta keerulisemate erivajadustega klientidele pakutava teenuse hinda," rääkis Lanno.

Anne Lill

UUS PÄEVA-TEENUS KODUS ELAVATELE AUTISTIDELE

SENI POLNUDKI RIIGIL PAKKUDA RASKESTI MÕISTETAVA KÄITUMISEGA AUTISTIDELE MUUD KUI VIIMASES HÄDAS KOHTU KAUDU ERIHOOLDEKODU KINNISESSE OSAKONDA PAIGUTAMIST. AASTA ALGUSEST VÕIMALDAB AGA UUS RIIKLIK TEENUS SAADA SAMA PALJU RAHA SELLEKS, ET TOETADA SELLE KEERULISE SIHTGRUPI TOIMETULEKUT PÄEVAKESKUSES.

Kui erihooldekodu kinnises osakonnas hooldatava eest tasub riik 926 eurot kuus, siis vaimupuudega autistidele loodud uue toetatud elamise teenuse pearaha on 930 eurot kuus. Täpsustuseks, teenus on mõeldud neile raske või sügava vaimupuudega autismispektri häirega täisealistele, kel esineb pidev äärmuslikult kahjustav käitumine (asjade lõhkumine, teiste inimeste ründamine, enda vigastamine jms).

Võrdluseks olgu öeldud, et tavalise igapäevaelu toetamise teenuse hind psüühilise erivajadusega klientidele on 116 eurot kuus, mille eest on ette nähtud üks tegevusjuhendaja kümne inimese kohta, kellest igaühega ta tegeleb vähemalt neli tundi kuus. Nii väikese töömahuga pole aga plahvatusohtlike autistide korral võimalik midagi ära teha. Uus 930-eurone pearaha seevastu võimaldab väga põhjalikku ja individuaalset tegelemist: grupis ei tohi olla üle kuue hoolealuse, nendega tegeleb pidevalt kolm tegevusjuhendajat ja teenuse maht peab olema vähemalt 120 tundi kuus ehk iga tööpäeva kohta vähemalt kuus tundi.

Teenusele kvalifitseerumiseks on vajalik, et äärmusliku käitumise kohta oleks tõend psühhiaatrilt või siis oleks sellise teenuse vajadus märgitud rehabilitatsiooniplaanis.

EMA LOODUD TEENUS

Uus teenus jõudis seadusesse suuresti tänu Autistika keskuse rajajale Sirje Nordenile, kes nüüdseks juba kolm aastat ja kolm kuud kestnud järelejätmatu visadusega on suutnud minna läbi seinte: tõmmata endaga kaasa sadu abilisi, veenda ära Tallinna linna, sotsiaalministeeriumi ja sotsiaalkindlustusameti, ning näidata aastaid kestnud tasuta või pooltasuta tehtud tööga ette, kuidas piisavate oskustega ja piisava personaliga on võimalik ka kõige keerulisemad autistid „maa peale" tagasi tuua.

Sirje tegi seda oma autistist poja Mardi pärast, kelle jaoks ei olnud Eesti erihoolekandesüsteemis kohta. Mart oli käitumise pärast välja visatud nii Tallinnale kuulunud vaimupuudega noorte päe[va]keskusest kui ka järjestikku m[i]melt teenuselt, mida pakkus [e]poolt erihoolekande arendamise loodud AS Hoolekandeteenused.

„Mardi teenusel olles võtsin o[n]murede ja ettepanekutega ko[n]valt ühendust ka Hoolekan[de]teenuste juhtidega, kuid tulu[m]Nägin lähedalt, kui vähe on te[ge]misi inimestel, kes on ametiko[h]tõttu kutsutud igapäevaselt h[ä]seisma abivajajate eest. Nägin n[ä]de abitust ja hirmu autistide e[e]ning ühel hetkel mõistsin, et m[a]keegi tegelikult ei soovigi neid m[i]mesi oma hoole ja armastuse a[n]võtta," meenutab Sirje.

„Vaatamata sellele, et see a[s]võiks olla oma ala lipulaev, ke[s]kuhjaga kogemusi, suur ad[m]aparaat ja ka heldelt rahalisi r[e]sursse, ei ole ta ühiskonna jaoks h[ä]davajalike uute teenuste ar[e]damisega vaeva näinud, sest tal[l]olnud lihtsam enda jaoks ebas[o]vad kliendid teenuselt välja v[ä]ta või siis neid kinnises osak[o]nas hoida ja möönda, et paren[d]

TEENUSTE HINNAD ERIHOOLEKANDES

- Igapäevaelu toetamise teenus **116 eurot kuus**

NB! Sellest aastast autismispektriga raske või sügava puudega täisealisel kuni **930 eurot kuus**

- Töötamise toetamise teenus **96 eurot kuus**
- Toetatud elamise teenus **180 eurot kuus**
- Kogukonnas elamise teenus **335 eurot kuus**
- Ööpäevaringne erihooldusteenus **459 eurot kuus** (ühes hoones üle 12 inimese) või **504 eurot kuus** (ühes hoones kuni 12 inimest)
- Ööpäevaringne erihooldusteenus ebastabiilse remissiooniga ja liitpuudega inimesele **677 eurot kuus** (ühes hoones üle 12 inimese) või **744 eurot kuus** (ühes hoones kuni 12 inimest)
- Ööpäevaringne erihooldusteenus kohtumäärusega täisealisele inimesele **926 eurot kuus**
- Ööpäevaringse erihooldusteenus kohtumäärusega alaealisele inimesele **1982 eurot kuus**

NB! Kogukonnas elamise ja ööpäevaringse hoolduse korral peab teenuse saaja tasuma omaosalust.

ALLIKAS: SOTSIAALKINDLUSTUSAMETI 2017. AASTA HINNAD

Seni on sotsiaalasutused püüdnud tülikatest klientidest lahti saada. Nüüd on korralikult rahastatud teenus olemas ning pered ei peaks enam väljaviskamisega leppima. HEIKO KRUUSI

ei tule rahast välja. Kuid minul ei olnud teist võimalust, ma pidin hakkama tegutsema ja seda ma tegingi," tunnistab Mardi ema.

ANDKE ENDAST TEADA!

Juba jaanuarist saab sotsiaalkindlustusametis autistide teenusele pääsemiseks taotlust teha. Autistika keskuse ruumidesse Koplis parasjagu küll rohkem kliente ei mahu, aga juba on kuulda, et autistidele eraldi gruppide avamise peale mõeldakse mitmetes päeva- ja sotsiaalkeskustes. Sirje loodab, et ehk võtavad asja ette ka veel mõned lapsevanemad, kes oma lapsele koha leidmisega hädas olnud. Nüüd saaks omavalitsusega koostöös ruumid organiseerida ja sellise grupi avada. Muidugi eeldab plahvatusohtlike hoolealustega töötamine ka erikoolitust, aga see pole ületamatu: kompetents on ju nüüd Eestis olemas ja see on kõigiga jagamiseks.

Lisaks julgustab Sirje kõiki äärmusliku käitumise episoodidega autistlike laste vanemaid oma last sotsiaalkindlustusametis teenuse järjekorda panema. „Seda tasuks teha juba enne koolilõppu, sest elu on näidanud, et põhikooli lõpuni veetakse veel kuidagi välja, aga edasi võib tulla juba suur must auk," soovitab ta.

Ta teab, et kodudes on selliseid inimesi sadu. Kui ta Autistikat rajama asus, otsis ta infot selliste perede kohta, ja ainuüksi Tallinnast leidis ta selliseid mures emasid üle viiekümne. „Vähim, mida te saate teha, on endast teada anda. Siis tekib riigil ja omavalitsustel vähemalt ülevaade, kus on abivajajad ja kuhu oleks vaja luua uut teenust pakkuvaid gruppe," selgitab Sirje.

PERE JA KESKUSE KOOSTÖÖ

930 eurot on selleks, et katta töötajate palk ja osta igapäevatööks vajalikke töövahendeid. Samuti võib selle eest muretseda ruumide sisustuse ja maksta koristamise kulud.

Ruumid tuleb igapäevaelu toetamise teenuse korral aga anda kohalikul omavalitsusel, samuti on omavalitsuse ülesanne need korras hoida. Kui omavalitsus saadab oma elaniku aga teenusele naabervalla päevakeskusse, peab ta oma elaniku eest hüvitama teisele vallale osa ruumide kulust.

Toiduraha ei ole teenuse hinna sees ja see tuleb hoolealusel / ta perel juurde maksta. Lubatud on kokku leppida ka suuremas omaosaluses, et teenust veelgi paremaks teha.

Ja veel üks täiendus selle 120 tunni kohta, mille ulatuses peab teenusepakkuja kliendile teenust osutama. Keelatud pole osutada teenust teatud mahus ka kliendi kodus. Lausa ette on aga nähtud see, et teenuse raames tuleb asutusel/tegevusjuhendajatel töötada ka kliendi perega: üheskoos koostada tegevusplaan ja seda jooksvalt korrigeerida, valmistada hoolealune ette päevakeskusse tulekuks (mis vahel võtab aega), samuti teha kodus kõik võimalik, et probleemse käitumise riske maksimaalselt maandada. Ja muidugi võib kokku panna ka väiksemaid gruppe kui kuus inimest. **Tiina Kangro**

KUIDAS MA RIIGILE ERIHOOLEKANDETEENUST DISAINISIN

TEENUSE VÄLJATÖÖTAMINE SAI ALGUSE MU ENDA KATASTROOFIST, MILLELE ÕIGE PEA LISANDUSID TEISED SAMAS OLUKORRAS OLEVATE PEREDE LOOD. AGA ME VÕITSIME: SEE TEENUS ON NÜÜD SEADUSES OLEMAS!

Mu oma poeg Mart oli selleks ajaks kõigilt võimalikelt teenustelt välja kukkunud, veetnud seitse ja pool kuud haiglas, katsetanud erihooldekodudes, kuid lõpuks ikkagi võtsin ta koju tagasi ning püüdsime 10–15 minuti haaval ellu jääda.

Vabatahtliku kogemusnõustajana sain teada veel sarnases olukorras peredest, kus kasvab autist, kel esineb raskesti mõistetav käitumine. Ja kes olid seetõttu juba 17–18-aastaselt emaga koduseks jäänud.

Oma poja kriisis olles nägin ma aina ja aina, kui abitud on inimesed autistidega suheldes. Ka arstid, spetsialistid, hoolekandeteenuste töötajad. Ning kõige raskemal hetkel oli kõigil neil õigus mulle öelda, et nad ei võta probleemset autisti jutule ja oma teenusele.

Aga ma ei mõistnud, miks mitte keegi ei olnud tulnud selle peale, et autistide jaoks ei olegi sobilikku teenust. Neid oli püütud aastaid sobitada viie sotsiaalhoolekande seaduses kirjeldatud teenuse alla. Ning see ei toiminud.

MEELEHEITLIK APPIKARJE

2013. aasta sügisel pöördusin sotsiaalministeeriumi poole, et viia mure kõrgemale, sest seni läbikäidud asutused ei olnud suutelised reageerima ja midagi ette võtma. Minu katastroof aga aina kasvas.

Pöördumise peale kutsuti sotsiaalministeeriumis kokku ümarlaud, kuhu kuulusid sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti, Tallinna linnavalitsuse, veel mitme ametkonna ja ka „Puutepunkti" esindajad. Kohtumised toimusid regulaarselt kord kuus. Ümarlaudadel oli teemaks seni puuduva teenuse loomine ja laiemalt ka olemasoleva erihoolekandeteenuse võimalik ümberkorraldamine tulevikus.

Mina olin algusest peale kindel, et jõuame ka kuhugi välja. Kuigi aeg muudkui läks ja Mart oli abita. Pool aastat hiljem, 2014. aasta märtsis, usaldati mulle uue teenuse katsetamine. Õnnestumise korral lubati, et uus teenuseliik täiskasvanud autistidele kirjutatakse seadusesse.

Märtsist detsembrini läbisin kõigepealt tervise arengu instituudis 260-tunnise tegevusjuhendaja-te kursuse, et osata olla ise üks oma uue asutuse – SA Autistika tegevusjuhendaja. Paralleelselt Mardi, keskuse loomise, õppimise ja sotsiaalministeeriumis jätkuvalt toimunud ümarlaudadega osalesin Autistika poolelt teenusedisaini katseprojektis, mida korraldas Heateo Sihtasutus. See kestis kaheksa kuud: 2014. aasta suvest 2015. aasta talveni.

TEENUSE LOOMINE

Vabatahtlike korraldatud teenusedisaini projektis osales mitmesuguseid mittetulundusühinguid, nagu SOS Lasteküla, MTÜ Eluliin jt. Kursus toetas igati meie lähtenurka: teenust on õige looma hakata kliendi vajadustest lähtudes. Esmalt tuleb selgeks teha inimese vajadused, ta eripära ning siis neist lähtudes kujundada välja teenus.

Meid eristas teistest projektis osalenutest see, et meil ei olnudki peale suure soovi midagi olemas. Alustasime täiesti nullist.

Projektis osalemise eelduseks oli eri osapoolte koostöö. Teenust töötasime välja koos Bärbel Vapperiga sotsiaalministeeriumist ja Margit Laursoniga sotsiaalkindlustusametist. Ülivajalik oli Heateo Sihtasutuse vabatahtliku mentori Kaie Kotovi abi, kes pani kõik arutatu töölehtedele kirja.

Kirjeldasimegi siis ära kõik Eestis puuduva teenusega seotud eesmärgid, kuid ka probleemid ja kitsaskohad ning võimalikud lahendused – teenuse sisu. Kõik, mille ma olin teenusedisaini töötubades teada saanud, mida äsja startinud Autistika keskuses praktiseerinud, lisaks jälle vastavalt kogemustele täiendatud töölehed – kogu paberile pandud info edastasin sotsiaalministeeriumi.

Ministeeriumis vahetus aga selle kolme aasta jooksul mitu koostööpartnerit. Ja siit tuleb ka välja olulise nüanss ehk saadud info jagamine: see, mille ma teenuse sisust teada sain, ei tohi olla üksnes minu ega ametniku peas, vaid peab olema ka kõigile uutele asjaosalistele kättesaadav.

NAGU ORAV RATTAS

2014. aasta juunis tulin Jaan kogudusest töölt ära ja keskendusin ainuüksi Autistikale. Septembrini töötasin täiesti palgata. Seoses SA Autistika moodustamisega oli palju asjaajamisi: asutajate nõukogu liikmete leidmine, põhikirja koostamine, keskuse füüsilise rajamine, tegevuslubade taotlemine, inventari otsimine, kohaletoimetamine ja paika sättimine, pisiremonttööd, personali otsimine ja koolitamine, annetuste kogumine, organisatsioonide ees esinemine, keskuse tutvustamine annetuste ja toetuste saamiseks (Lions klubid, MTÜ Südamete Sooja, Swedbank, Heateo Sihtasutus, MicroLink), samuti andsin intervjuu Äripäeva motivatsioonikonverentsi MINA tarvis jne. Kuid mul ei olnud muud võimalust.

Puudega laste vanemad ja pühendunud vabatahtlikud on kulda väärt ressurss, kellega riik peaks õppima kestvat koostööd tegema.

Samal ajal otsisin ise ka meile teenusele noori. Käisin Mustamäe linnaosa valitsuse sotsiaaltöötaja juures ja helistasime kõik temale teadaolevad võimalikud pered läbi, andsin teada, et rajame sellist keskust...

Käisin Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kogemus- ja infopäevadel, et saada projektirahastust, kuid Autistika ei kvalifitseerunud, sest meil ei olnud veel ette näidata ühe aasta pikkust tegevust.

Kuid saime Autistika käima! Olen näidanud erinevatele ametnikele meie keskust, kuidas me seal toimetame, andnud intervjuusid, lubanud filmijaid meie juurde, teinud ettekandeid konverentsidel, avaldanud isegi artikli ajakirjas Sotsiaaltöö. Need kõik pole olnud minu jaoks väikesed väljakutsed. Autistika kogemustest kirjutati põhjalikult ka Puutepunktide ajakirjas (mais ja juunis 2014).

Kogu tulemus on saavutatud mu oma erivajadustega poja kõrvalt, kel pärast koju jäämist olid väga rasked ajad. See on tähendanud mulle unetuid öid, tema hirmunud une valvamist, hirmuhoogude rahustamist, viieminutilisi töösutsakuid, loobumisi paljudest olulistest asjadest elus. Teisalt olen saanud palju tuge, mõistmist ja abi keeruliste olukordade laabumiseks tänu suurele hulgale panustajatele. Kord ühel seminaril näitas AS-i Hoolekandeteenused juht slaidi, millel ilutses summa 86 000 eurot, mille ettevõte oli kulutanud teenusedisaini projektile. Meie disainisime täiesti uue teenuse ühegi sendita.

PALUN KASUTAGE SEDA!

Küsite, kust tuli teenuse nii kõrge hind? Selle kohta on mul jutustada lõbus lugu. Et autistide teenuse seadustamise jaoks hinda välja arvutada, tuli kokku lüüa kõik hädavajalikud kulud. Aga minul polnud paljude asjade kohta rahast aimugi, sest kogu Autistika sisustuse, samuti töövahendid ja ka palju töölõike olime rahapuudusel saanud annetustena või vabatahtlike abiliste toel. Lõpuks saatis Katrin Tsuiman sotsiaalministeeriumist mulle appi ühe tudengi, kes pliiats käes kõik kirja pani, hinnad otsis ja välja arvutas.

Nii me lõpuks selle rahanumbri kokku saimegi. Sest kui tahame, et see teenus hakkaks üle Eesti igal pool toimima, siis me ei saa eeldada, et kõik hakkavad tööle üksnes entusiasmist nagu mina. Ütlen ausalt, et ma ei sooviks kellelegi teisele sellist kolme aastat!

Aga igatahes on nüüd raskesti mõistetava käitumisega autistidel olemas oma teenus – igapäevaelu toetamine riikliku hinnaga 930 eurot kuus. Palun kasutage seda, et päästa inimesi! **Sirje Norden,** MARDI EMA

2016. AASTAL KULUS TÖÖVÕIMETOETUSTEKS 1,4 MILJONIT EUROT.

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:

Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI Laste fond

Üleannetus

Palun tee üks annetus!

Annetus lastele, kellele selline kallis ravitoit on ainus viis, kuidas nad üldse süüa saavad.

Üleannetuse perepäev 11. märtsil igas maakonnas!

üleannetus.ee

neway Vizeum SAUEST pönn newton

Kui saad aidata. Või kui tead kedagi, kes saab: MTÜ Puutepunktid

arveldusarve
EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Täname kõiki toetajaid!

Eelmisel kuul toetasite ajakirja teie: Merle Lints, Maris Luik, Tarmo Leheste, Leila Lahtvee, Ülle Väina, Ere Tött, Sigrid Kristin, Kristiina Alunurm, Agnes Taniloo, Küllike Lain, Evi Johanson, Kaja Linder, Reet Jepisova, Larissa Jarada Svjatoslava Legitseva, Kaia Veltmann, Siiri Klasberg, Anne Helme, Aet Urbas, Maria Praats, Larissa Nikiforova, Mari Peets, Raili Veskit, Karolina Antons, Kalev Märtens, Kristel Jõksi, Heldi Käär, Ulvi Mellis, Carmen Ollino, Lilia Tihane, Ülle Allika, Tiina Tõnnson, Jaanus Hilimon, Elo Siska, Evelin Peda, Marko Andrejev, Sirje Pettai, Viive Tenson, Kairi Tiikmann, Elme Sälik, Eduard Välja, Külli Kaljapulk, Anne-Mai Rebane, Alo Suursild, Chris-Helin Loik, Renee Kukk, Kreet Ojamets, Külvi Raudsepp, Külli Taremaa, Keit Lipp, Sander Saat, Riivo Must, Helle Veski, Minija Pääslane, Julia Abiševa, Mariann Rihkrand, Ande Etti, Imbi Suun, Karmo Kuri, Ursi Joost, Helmen Kütt ja MTÜ Spordiklubi Meduus. Teie annetustest kogunes ajakirja trükkimiseks ja postitamiseks 687 eurot. Lisaks laekus Puutepunktide sihtannetuse kontole Lähte perekonna toetuseks üheteistkümnelt inimeselt kokku 327 eurot, mille kasutamise kohta anname teile infot järgmistes ajakirjades. Suur-suur tänu kõikidele!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka

HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU

EESTI HOOLDAJATE LIIT

V:E:D:U:R.EE

TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI Laste fond